

بررسی تأثیر شبکه‌های مجازی بر تحول ارتباطات میان فرهنگی

هادی عبدالله تبار

مربی علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، ایران

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی تأثیر شبکه‌های مجازی بر تحول ارتباطات میان فرهنگی می‌باشد. روش تدوین این مقاله مبتنی بر روش تحقیق کاربردی - توسعه‌ای و روش مطالعه توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری مورد پژوهش در این تحقیق دانشجویان استفاده کننده از شبکه‌های مجازی در سطح شهر کرمانشاه می‌باشند. جامعه آماری برابر با ۸۲۵ نفر می‌باشند. تعداد نمونه ۲۶۲ نفر بر اساس فرمول کوکران تعیین شدند. آزمون مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها تی تست می‌باشد. نتایج بیانگر آن بود که شبکه‌های مجازی در شرایط کنونی بیشترین تأثیر را در بین افراد جوامع به لحاظ فرهنگی به جای گذاشته به گونه‌ای که نتایج تحقیق نیز به خوبی این امر را مشخص نمود که شبکه‌های مجازی در سطح اطمینان ۹۵ درصد و معناداری ۰.۰۰۰ بر تحول عقاید، آداب و رسوم و هویت اجتماعی تأثیر داشته است این امر به گونه‌ای است که شاخص تحول آداب و رسوم با میانگین ۴.۰۴ بیشترین تأثیر را پذیرفته است.

واژه‌های کلیدی: شبکه‌های مجازی، تحول، ارتباطات، فرهنگ.

۱- مقدمه

در هزاره سوم رشد و توسعه شتابان فناوری اطلاعات و ارتباطات زمینه ورود جامعه جهانی به عصر اطلاعات و شکل گیری جامعه اطلاعاتی را فراهم آورده و متضمن پذیرش این حقیقت است که سرعت، گستردگی و حجم وسیع اطلاعات و شبکه‌های اطلاعاتی، امکان هرگونه تک روی یا انزوا طلبی را از فرهنگ ملل سلب نموده است. بسیاری از متفکرین و نظریه پردازان علوم اجتماعی و فرهنگی، بر این باورند که ترکیب و همگرایی میان فناوری‌های جدید اطلاعاتی و ارتباطی سبب تحولات عمده‌ای در تجدید ساختار نظام جدید سرمایه‌داری در نهادهای مختلف اجتماعی و فرهنگی در دهه‌های اخیر را سبب شده و مرحله‌ی جدیدی را در جوامع بشری بنیان نهاده است که با عناوینی چون جامعه فراصحتی (دانیل بل) پست مدرنیسم (ژان بودریار) گستره همگانی (هابرماس) جامعه شبکه ای (مانوئل کاستلز) و جامعه اطلاعاتی توصیف و تبیین شده است. در فضای موجود تولید و توزیع اطلاعات و استفاده بدون حد و حصر از آن به لحاظ زمان و مکان و به سبب وجود کانال‌های ارتباطی نوظهور در شکل گیری، تحول یا تداول فرهنگ‌ها در خور قیاس با قرن‌ها و حتی دهه‌های پیشین نبوده و زمینه ساز تغییرات و دگرگونی‌های عمده در بخش‌های مختلف به‌ویژه در حوزه فرهنگی می‌باشد (ندیری و قاراجا اوغلو علی اف، ۱۳۹۵). محرمانه بودن اطلاعات شخصی که در شبکه‌های عمومی قابل دسترسی است، از مهم ترین مسائلی است که باید مورد توجه دقیق قرار گیرد (تاج آبادی و همکاران، ۱۳۹۱). به ویژه آنکه تحولات پرشتاب فناوری‌های اطلاعاتی در عصر جدید، علاوه بر ابعاد فنی و دانشی آن، تأثیرات فرهنگی اجتماعی عمیقی را در جامعه اطلاعاتی امروز به دنبال داشته و زمینه ارتباطات وسیع بین فرهنگی جوامع را فراهم کرده است (کریمیان و احمدوند، ۱۳۹۱). جهانی شدن به عنوان یک فرایند فراگیر و گسترده مرزهای ملی کشورها را در نوردیده و با رسوخ پذیر کردن حاکمیت دولت‌ها زمینه را برای تحولات عمده در سطوح اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی فراهم آورده است. این فرایند در حال متحول ساختن ساختارهای عینی و معنایی داخلی و بین المللی می‌باشد بطوریکه می‌طلبد جهت تأثیرگذاری بر آن مشارکت فعالانه‌ای را از سوی کشورها شاهد باشیم. یکی از چالش برانگیزین جنبه‌های جهانی شدن جنبه‌های فرهنگی جوامع است. امروزه نزدیک شدن فرهنگ ملت‌ها محصول پیشرفت‌های عظیم در فناوری ارتباطات و تبادل اطلاعات و نفوذ و گسترش شبکه‌های رایانه‌ای و ماهواره‌ای است که خود یکی از جنبه‌های مثبت پدیده جهانی شدن به حساب می‌آید. با عنایت به اینکه فرهنگ مبنا و بستر مهمی برای تفاهم و همکاری میان ملت‌هاست و همواره زمینه ساز پیدایش و توسعه تمدن‌های انسانی بوده است، لذا ضرورت افزایش مبادلات و تعاملات فرهنگی میان کشورها نیز از اهمیت والایی برخوردار است (پرهیزکاری و همکاران، ۱۳۹۱). امروزه فناوری اطلاعات و ارتباطات و کاربردهای آن به‌گونه‌ای توسعه یافته است که اکثر فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی افراد را تحت پوشش خود قرار داده‌اند. در میان شبکه‌های اجتماعی تلگرام شبکه‌های پر قدرت است که می‌تواند بر سرمایه اجتماعی تأثیر بسزایی بگذرد. سرمایه اجتماعی حاصل تعاملات و هنجارهای گروهی و اجتماعی است و در پیچ‌های تازه‌ای را در تحلیل و علت یابی مسائل فرهنگی و اجتماعی گشوده است (کازمی نجف آبادی و مستمع، ۱۳۹۵). شبکه‌های اجتماعی، فضاهایی در دنیای مجازی هستند که برای ارتباط میان افراد مختلف، به وجود آمده‌اند. ایجاد ارتباطات جمعی و میان فردی، تشکیل اجتماعات مجازی، اطلاع رسانی، تبادل اطلاعات و نظرات از شناخته شده ترین کارکردهای این فضاها هستند (مجدد و کیاکجوری، ۱۳۹۲).

۲- ادبیات تحقیق

فرجی و یزدانی (۱۳۹۵) در پژوهشی به برنامه ریزی و تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر شکل گیری و ارتقای تعاملات اجتماعی در فضاهای شهری، نمونه موردی: خیابان لاله زار پرداخته است که نتایج مبرهن آن است که تحکیم روابط شهروندی و افزایش سطح تعاملات اجتماعی و حضور افراد در فضاهای شهری به‌عنوان پشتوانه و سرمایه یک جامعه پویا و سرزنده مورد توجه بوده و می‌باشد. در این محیط است که فرهنگ از طریق فعالیت‌ها و ارتباطات انسانی به جریان در می‌آید و ارزش‌ها و سنت‌های همزیستی را عینیت می‌بخشد؛ به عبارت دیگر اصول و ارزش‌های فرهنگی و جهان بینی جامعه از مهم‌ترین عوامل القاء معنا و مفهوم بر انسان می‌باشند که از طریق محیط و ویژگی‌های کالبدی و هویتی آن مؤثر واقع می‌شوند. فقیهی و همکاران (۱۳۹۵)

در مقاله‌ای به بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی بر پذیرش فرهنگ غرب پرداخته است که نتایج نشان از آن دارد که دستاوردهای بشر از صنعت و فناوری‌های نوین علاوه بر منفی‌ها که برای بشر داشته و رفاهی که برای او به ارمغان آورده، همواره آسیب‌هایی را نیز به همراه داشته است. اینترنت و شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابداعات بشر در قرن حاضر با قابلیت‌ها و کارکردهای متعدد و گسترده‌اش، بخش‌های مختلف زندگی انسانی را تحت تأثیرات مثبت و منفی خود قرار داده است. هدف اصلی شبکه‌های اجتماعی برداشتن فاصله جغرافیایی میان انسان‌های سراسر دنیا و ایجاد تحول در عرصه ارتباطات و تبادل اطلاعات است؛ و همان‌طور که می‌دانیم امروزه بحث در زمینه فرهنگ از جمله مباحث جاری کشور است و می‌دانیم که فرهنگ ماحصل وارث سه فرهنگ می‌باشد: فرهنگ ملی، فرهنگ دینی و فرهنگ غربی. چراغی و اسلام پناه (۱۳۹۴) در پژوهشی به بررسی شبکه‌های اجتماعی لاین، گوگل پلاس، اینستاگرام و نقش آن بر فرهنگ شهروندی وقانون مداری پرداخته است که نتایج نشانگر آن است که سرها بیشتر از دخترها از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. افرادی که در گروه‌های آموزشی، فرهنگی، همکلاسی، خبری، فرهنگی، همکاران، علمی و اجتماعی عضویت داشته‌اند در فرهنگ شهروندی به ترتیب بالاترین میانگین را به دست آورده‌اند. درویشی و پرهیزکاری (۱۳۹۲) در مقاله‌ای به بررسی نقش جهانی شدن بر هویت و فرهنگ و تأثیر آن بر المان‌های شهری اقدام نموده است که نتایج نشانگر آن است که با توجه به روند پرستاب جهانی شدن، ضرورت ه م گرایبی فرهنگی میان کشورهای آسیایی به منظور کاهش اختلافات فرهنگی و ساختاری و ایجاد همسویی در ارزش‌ها، نگرش‌ها و رفتار بی از هر زمان دیگری احساس می‌شود. جهانی شدن گسترش یک فرهنگ همسان و افول متعاقب ویژگی‌های ملی و محلی را بیان می‌کند. هر بحثی از شرایط مدرن در هر جایی در جهان باید این را شامل گردد.

۳- فرضیه‌های تحقیق

۱. شبکه‌های اجتماعی در تحول عقاید نقش دارد.
۲. شبکه‌های اجتماعی در تحول آداب و رسوم نقش دارد.
۳. شبکه‌های اجتماعی در تحول هویت اجتماعی نقش دارد.

۴- روش تحقیق

۴-۱- جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

روش تدوین این مقاله مبتنی بر روش تحقیق کاربردی - توسعه‌ای و روش مطالعه توصیفی- تحلیلی است. جمع آوری اطلاعات از طریق اسنادی کتابخانه‌ای و مطالعات میدانی و پرسش‌نامه و نرم افزار excel و spss بوده است که بر اساس سه ویژگی ارتباطات میان فرهنگی (عقاید، آداب و رسوم و هویت اجتماعی) و طیف لیکرت تدوین و اجرا گردیده اند که در واقع سه ویژگی در طیف لیکرت مورد بررسی قرار گرفت و با توجه به آن‌ها فرضیه‌های مورد بررسی قرار گرفتند. پرسشنامه تحقیق حاضر دارای ۲۴ سؤال است. جامعه آماری مورد پژوهش در این تحقیق دانشجویان استفاده کننده از شبکه‌های مجازی در سطح شهر کرمانشاه می‌باشند. جامعه آماری برابر با ۸۲۵ نفر می‌باشند. تعداد نمونه ۲۶۲ نفر بر اساس فرمول کوکران تعیین شدند. پرسشنامه‌ای که ۲۴ سؤال پیش از آزمون تهیه گردید سپس با استفاده از داده‌های به دست آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم افزار SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شده که برای پرسشنامه عدد ۰/۸۱ بدست آمد و این عدد نماینده آن است که پرسشنامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد و پایایی لازم برخوردار است. آزمون مورد استفاده برای تجزیه و تحلیل داده‌ها تی تست می‌باشد.

۵- نتایج تحقیق

۵-۱- یافته‌های توصیفی

بر اساس میزان پاسخگویی به پرسشنامه مشخص گردید که از ۲۶۲ نفر پرسش شونده ۴۲ درصد خانم و ۵۸ درصد مرد می‌باشند. ۶۸ درصد مجرد و ۳۲ درصد متأهل بودند. ۴۲ درصد در بازه سنی ۲۰-۳۰ سال، ۳۲ درصد در بازه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال و ۲۰ درصد در بازه سنی ۴۱ تا ۵۰ سال قرار داشتند.

۵-۲- یافته‌های استنباطی

برای بررسی فرضیه‌های پژوهش و میزان تأثیرگذار بودن شبکه‌های مجازی در تحول ارتباطات فرهنگی از آزمون تی تست استفاده شده است که نتایج در قالب جداول ۱ تا ۳ ارائه شده است.
فرضیه اول: شبکه‌های اجتماعی در تحول عقاید نقش دارد.

جدول ۱- آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی شاخص تحول عقاید

ارزش آزمون = ۳						
تحول عقاید	میانگین جامعه	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار آماره t	سطح معناداری	
					حداقل	حداکثر
	۳.۵۲	۰.۵۲۳۴	۲۶۱	۷.۱۸	۰.۰۰۰	۰.۳۸۰۳

بر اساس جدول ۱ مقدار t به دست آمده از بررسی آزمون برابر ۷.۱۸ و میانگین برابر ۳.۵۲ که از حد متوسط (۳) بیشتر می‌باشد و متغیر تحول عقاید مورد بررسی در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\text{sig} = 0.000$) مورد تأیید واقع می‌شود.

فرضیه دوم: شبکه‌های اجتماعی در تحول آداب و رسوم نقش دارد.

جدول ۲- آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی شاخص تحول آداب و رسوم

ارزش آزمون = ۳						
تحول آداب و رسوم	میانگین جامعه	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار آماره t	سطح معناداری	
					حداقل	حداکثر
	۴.۰۴	۱.۰۴۱	۲۶۱	۱۷.۷۷	۰.۰۰۰	۰.۹۲۶۴

بر اساس جدول ۲ مقدار t به دست آمده از بررسی آزمون برابر ۱۷.۷۷ و میانگین برابر ۴.۰۴ که از حد متوسط (۳) بیشتر می‌باشد و متغیر تحول آداب و رسوم در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($\text{sig} = 0.000$) مورد تأیید واقع می‌شود.

فرضیه سوم: شبکه‌های اجتماعی در تحول هویت اجتماعی نقش دارد.

جدول ۳- آزمون تی تک نمونه‌ای برای بررسی شاخص تحول هویت

ارزش آزمون = ۳						
میانگین جامعه	اختلاف میانگین	درجه آزادی	مقدار آماره t	سطح معناداری		تأیید تحول
				حداقل	حداکثر	
۳.۷۷	۰.۷۷۹	۲۶۱	۱۴.۲۰	۰.۰۰۰	۰.۶۷۱	۰.۸۸۶

بر اساس جدول ۳ مقدار t به دست آمده از بررسی آزمون برابر ۱۴.۲۰ و میانگین برابر ۳.۷۷ که از حد متوسط (۳) بیشتر می‌باشد و متغیر تحول هویت در سطح اطمینان ۹۵ درصد ($sig=0.000$) مورد تأیید واقع می‌شود.

۶- بحث و نتیجه‌گیری

بر مبنای آنچه مورد بررسی قرار گرفت مشاهده گردید که شبکه‌های مجازی در شرایط کنونی بیشترین تأثیر را در بین افراد جوامع به لحاظ فرهنگی به جای گذاشته به گونه‌ای که نتایج تحقیق نیز به خوبی این امر را مشخص نمود که شبکه‌های مجازی در سطح اطمینان ۹۵ درصد و معناداری ۰.۰۰۰ بر تحول عقاید، آداب و رسوم و هویت اجتماعی تأثیر داشته است این امر به گونه‌ای است که شاخص تحول آداب و رسوم با میانگین ۴.۰۴ بیشترین تأثیر را پذیرفته است. نتایج حاصل از این پژوهش با نتایج تحقیق فقیهی و همکاران (۱۳۹۵) که در مقاله‌ای به بررسی نقش شبکه‌های اجتماعی بر پذیرش فرهنگ غرب پرداخته است، همسو بوده که نتایج نشان از آن دارد که دستاوردهای بشر از صنعت و فناوری‌های نوین علاوه بر منافعی که برای بشر داشته و رفاهی که برای او به ارمغان آورده، همواره آسیب‌هایی را نیز به همراه داشته است. اینترنت و شبکه‌های اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین ابداعات بشر در قرن حاضر با قابلیت‌ها و کارکردهای متعدد و گسترده‌اش، بخش‌های مختلف زندگی انسانی را تحت تأثیرات مثبت و منفی خود قرار داده است. هدف اصلی شبکه‌های اجتماعی برداشتن فاصله جغرافیایی میان انسان‌های سراسر دنیا و ایجاد تحول در عرصه ارتباطات و تبادل اطلاعات است؛ و همان‌طور که می‌دانیم امروزه بحث در زمینه فرهنگ از جمله مباحث جاری کشور است و می‌دانیم که فرهنگ ماحصل وارث سه فرهنگ می‌باشد: فرهنگ ملی، فرهنگ دینی و فرهنگ غربی. همچنین با نتایج تحقیق چراغی و اسلام پناه (۱۳۹۴) که در پژوهشی به بررسی شبکه‌های اجتماعی لاین، گوگل پلاس، اینستاگرام و نقش آن بر فرهنگ شهروندی و قانون مداری پرداخته است، همسو بوده که نتایج نشانگر آن است که سرها بیشتر از دخترها از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. افرادی که در گروه‌های آموزشی، فرهنگی، همکلاسی، خبری، فرهنگی، همکاران، علمی و اجتماعی عضویت داشته‌اند در فرهنگ شهروندی به ترتیب بالاترین میانگین را به دست آورده‌اند.

منابع

۱. پرهیزکاری، زهرا؛ حدیث پرهیزکاری و محمد شوهانی، ۱۳۹۱، نقش جهانی شدن بر هویت و فرهنگ و تأثیر آن بر جهانی شدن شهرها ارائه پیش فرض‌ها برای مواجهه با آن، اولین همایش ملی اندیشه‌ها و فناوری‌های نو در معماری، تبریز، انجمن مهندسان معمار تبریز.
۲. تاج آبادی، رضا؛ محمد رحیمی و سمیه شعبانی، ۱۳۹۱، فلسفه اخلاق در توسعه فناوری اطلاعات و بررسی چالش‌های آن در جامعه اطلاعاتی، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید، تهران، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.
۳. چراغی، نسرين و مریم اسلام پناه، ۱۳۹۴، شبکه‌های اجتماعی لاین، گوگل پلاس، اینستاگرام و نقش آن بر فرهنگ شهروندی و قانون مداری، کنفرانس سالانه رویکردهای نوین پژوهشی در علوم انسانی، تهران، موسسه ایده پرداز پایتخت ویرا.
۴. درویشی، مسلم و زهرا پرهیزکاری، ۱۳۹۲، نقش جهانی شدن بر هویت و فرهنگ و تأثیر آن بر المان‌های شهری، اولین کنفرانس معماری و فضاهای شهری پایدار، مشهد، گروه پژوهش‌های کاربردی پرمان.

۵. فرجی، سعید و علی یزدانی، ۱۳۹۵، برنامه ریزی و تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر شکل‌گیری و ارتقای تعاملات اجتماعی در فضاهای شهری، نمونه موردی: خیابان لاله زار، همایش بین‌المللی افق‌های نوین در مهندسی عمران، معماری و شهرسازی و مدیریت فرهنگی شهرها، تهران، انجمن افق نوین علم و فناوری.
۶. فقیهی، سارا؛ افسانه مظفری و علی اکبر فرهنگی، ۱۳۹۵، نقش شبکه‌های اجتماعی بر پذیرش فرهنگ غرب، دومین همایش ملی سبک زندگی و خانواده پایدار، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
۷. کاظمی نجف آبادی، حسنا و رضا مستمع، ۱۳۹۵، تأثیر تبادل اطلاعات شبکه‌های اجتماعی مجازی با تأکید بر تلگرام بر شکل‌گیری و توسعه بعد فرهنگی سرمایه اجتماعی، کنفرانس جهانی روانشناسی و علوم تربیتی، حقوق و علوم اجتماعی در آغاز هزاره سوم، شیراز، پژوهش شرکت ایده بازار صنعت سبز.
۸. کریمیان، زهرا و علی محمد احمدوند، ۱۳۹۱، جامعه اطلاعاتی، هویت فرهنگی و رسالت دانشگاه‌ها، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران ۵ (۱۹).
۹. مجدد، شیوا و محمود کیاکجوری، ۱۳۹۲، نقش شبکه اجتماعی فیس بوک در افزایش ارتباطات، همایش ملی مهندسی کامپیوتر و توسعه پایدار با محوریت شبکه‌های کامپیوتری، مدل‌سازی و امنیت سیستم‌ها، مشهد، موسسه آموزش عالی خاوران.
۱۰. ندیری، علی و علی اوسط قاراجا اوغلو علی اف، ۱۳۹۵، توسعه فرهنگی در بستر جامعه اطلاعاتی، کنفرانس بین‌المللی مدیریت و اقتصاد پویا ایران - مالزی، مالزی - جزیره پنانگ دانشگاه USM، مرکز توسعه آموزشهای نوین ایران (متانا).

The study of the impact of virtual networks on the development of intercultural communication

Hadi Abdullah Tabar

Department of Social Sciences, Payame Noor University, Iran

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effects of virtual networks on the development of intercultural communication. The method of compilation of this paper is based on the applied-development research method and the descriptive-analytical study method. The statistical population of this study is students using virtual networks in the city of Kermanshah. The statistical population is 825 people. The sample size of 262 people was determined according to the Cochran formula. The test used for analyzing data is T-test. The results indicated that virtual networks, in the current situation, had the most impact among cultural communities, so that the results of the research also showed that virtual networks had a 95% confidence level, And a significance of 0.000 has influenced the evolution of ideas, customs and customs and social identity, this is so that the indicator of the development of customs and customs, with a mean of 4.04, has been most influential.

Keywords: virtual networks, transformation, communication, culture
